

SOVA

TROMJESEČNO GLASILO PROJEKTA
SUCCESS/USPJEH

Godina II, Broj 3

studenj 2005 – siječanj 2006

EKO LIBURNIA®

378 0882862880

Jelačićev trg 1/III, 51000 Rijeka

Tel: 051 / 331184, 842606

Fax. 051 / 212074

E-mail: eko-liburnia@ri.t-com.hr

www.eko-liburnia.hr

SUCCESS

**Projekt potpore sudjelovanju građana u
gradskom/općinskom planiranju i
odlučivanju u zaštiti okoliša**

**TEMA
TREĆEG
BROJA -
ZAŠTITA
VODA, MORA
I OTOKA**

Projekt SUCCESS sufinanciran je sredstvima Delegacije Europske komisije u Republici Hrvatskoj (Nacionalni program CARDS 2003)

V O D E

RESURSI PITKE VODE U HRVATSKOJ

I vrapci na grani znaju da je najvažniji resurs 21. stoljeća **pitka voda** koja će ubrzo preuzeti primat nafti kao najdragocjeniji geostrateški resurs. Litra vode se već nerijetko prodaje skuplje od litre benzina ili mlijeka.

Danas pristup pitkoj vodi nema milijardu ljudi, a očekuje se da će ljudska populacija sa današnjih 6,3 milijardi narasti do 2025. godine za još milijardu i pol ljudi koji će se uglavnom roditi u državama u razvoju. Samo **2,5 % vode** na našem planetu čine resursi pitke vode te se očekuju da će se, uz klimatske promjene i ubrzani proces dezertifikacije, ti resursi još više smanjiti. Zbog povećanja populacije i smanjenja resursa pitke vode, mnogi analitičari tvrde da će se ratovi, kao danas za naftu, uskoro voditi za pitku vodu. **Kako tu stoji Hrvatska?** Prilično dobro obzirom je po raspoloživim resursima pitke vode po glavi stanovnika **treća zemlja u Europi** (8.700 prostornih metara i 33.000 prostornih metara obnovljivih zaliha vode po stanovniku).

Tko bi prije samo 10 godina tvrdio da će flaširana voda biti glavni komercijalni hit. Danas se na policama hrvatskih trgovina nalaze Jamnice, Jane, Bistre i Cetine, neke od njih osvajaju i međunarodne nagrade za kakvoću poput *Eau-scara* (Oskara za vodu). Potrebno je samo doći u hrvatsko gorje i otvoriti punionicu vode.

No nisu samo hrvatske tvrtke te koje u Hrvatskoj flaširaju pitku vodu. Neke bliskoistočne države poput UAR-a također su zainteresirane za našu pitku vodu, a nije tajna da i multinacionalne kompanije tu vide svoje interese. Primjerice, Coca Cola u Hrvatskoj već koristi našu vodu za spremanje svog poznatog napitka, a i Bechtel je tijekom radova na hrvatskim autocestama bacio oko na resurse pitke vode hrvatskog krša. U ovome poslu javljaju se dva problema: **koncesije na pitku vodu** i **privatizacija izvora pitke vode**. Domaće i strane tvrtke u Hrvatskoj dobivaju koncesije za crpljenje pitke vode pod uvjetima koji su uglavnom **nepoznati javnosti** - građani ne mogu dobiti informaciju koliko te tvrtke plaćaju crpljenje naših nacionalnih resursa jer je to poslovna tajna. Coca Cola je, primjerice, na tržište izbacila pitku vodu "Bistra" koju navodno puni na izvorima sjeverne Hrvatske. A možda i ne puni? Tvrtka je priznala da od 2003. godine svoju poznatu vodu "Dasan" na tržištu Velike Britanije puni iz vodovoda Temze te je samo pročišćava i puni u boce. **Primjena Arhuške konvencije**, odnosno pristup informacijama o okolišu trebala bi riješiti ovaj problem – vidjet će se naime da li je istina da strane tvrtke dobivaju takve koncesije po vrlo niskim cijenama .

Još važnija tema vezana uz izvore pitke od netransparentnih koncesija stranim tvrtkama jest **privatizacija izvora pitke vode**. Bechtel je u tome kontekstu nepoznat u Hrvatskoj, ali je prije nekoliko godina u Boliviji ta multinacionalna kompanija na netransparentan način **monopolizirala vodene resurse** i osiromašila lokalne stanovnike. Postoji opasnost da se nešto slično dogodi i u Hrvatskoj. Zašto bi se izvore pitke vode uopće išlo privatizirati i **zašto ne postanu javno dobro** koje bi se moglo dobiti samo na koncesiju?

Neki će reći kako je to nužno radi boljeg upravljanja i da kapitalizam pretvara sva prirodna dobra u privatno vlasništvo pa tako i morsku obalu, otoke, naftu, itd. Ali **privatizacija vode je u biti privatizacija života** jer voda nije samo prirodni resurs već znači život. Bez nafte, energije i drugih prirodnih resursa koje koristi današnja civilizacija eventualno možemo živjeti, ali bez vode nijedan čovjek ne može preživjeti više od par dana. Za naftu kao energetske resurs postoje alternative, ali za vodu nadomjestaka nema. Hranu možemo relativno lako proizvesti, ali pitku vodu ne. Proizvodni procesi poput desalinizacije su još uvijek preskupi i zahtijevaju mnogo energije. Naposljetku, i za proizvodnju hrane treba nam voda. Stoga privatizirati izvore nafte i privatizirati izvore pitke vode nije isto – **privatiziranjem vode ćemo postaviti cijenu ljudskog života**. Oni koji će kontrolirati resurse pitke vode kontrolirat će naš život. Budući da tvrtke vodu ionako ne proizvode već samo flaširaju to prirodno dobro, **potrebno je da voda ostane javno dobro svih građana**. **Država mora strateški upravljati resursima pitke vode i na toj komparativnoj prednosti Republika Hrvatska treba temeljiti svoj održivi razvoj!**

Priredio: Valerije Vrčec
Glas Koncila,
broj: 12 (1604), 20.3.2005.

VODE SU SVE ZAGAĐENIJE

dr. Kazimir Kauzlarić

Uoči Svjetskog dana voda razgovaramo s prof. dr. sc. Kazimirom Kauzlarićem, koji je radio kao stručni savjetnik u bivšem ministarstvu za okoliš.

Kako ocjenjujete stanje okoliša, s posebnim osvrtom na vode za piće? Poštuju li se ustavna prava građana na zdrav okoliš i život?

Mjerenja i istraživanja pokazuju da su ustavna prava građana na zdrav okoliš i zdrav život »zadnja rupa na hrvatskoj svirali« i potvrđuju ocjenu o tome kako je ekološka i okolišna kriza, odraz krize morala, vrednota, te vrijednosnog i pravnog sustava.

Već osamdesetih godina utvrđeno je mrežom međunarodnih mjernih stanica (EMEP), avionskim i satelitskim snimcima i mojim proračunima prekograničnog i regionalnog donosa štetnih tvari na pojedina područja (prihvaćenim od strane EKONERG-a), da je ekosustav Hrvatske (zrak, šume, tlo, vode) preopterećen štetnim tvarima, zbog čega je došlo do **poremećaja ekološke ravnoteže**, te da taj ekosustav puca po svim šavovima.

Na osnovi istraživanja propadanja ekosustava, koje sam vodio sa stručnjacima Šumarskog instituta Jastrebarsko-Zagreb, došlo se do zaključka da se ne može zaustaviti uzlazni trend propadanja ekosustava, ali da se može usporiti primjenom mjera zaštite, od kojih su najvažnije: smanjenje emisija štetnih tvari pomoću zamjene visokosumpornih goriva (ugljen, mazut, loživo ulje) s prirodnim plinom iz jadranskog podmorja kod Pule, kao najpovoljnijim ekološkim, energetskim i ekonomskim energentom, odsumporavanje i denitrifikacija dimnih plinova iz prvog i drugog bloka TE »Plomin«, poštivanje potpisane Međunarodne konvencije o prekograničnom zagađivanju zraka na velikim udaljenostima (zabrana izgradnje visokih dimnjaka) i pročišćavanje otpadnih voda iz industrije i kanalizacije - kao ekoloških uvjeta za pristup Hrvatske euro-atlantskim integracijama.

Te su mjere prihvaćene krajem osamdesetih godina, ali nije došlo do njihove primjene.

Vrijeme je potvrdilo našu prognozu **da će propadanjem šuma doći do smanjenja izdašnosti izvorišta voda i protoka vodotoka Gorskog kotara i Hrvatske**, smanjenja šumske prostirke koja kao osebujan filter sprečava zagađenje podzemnih voda od kiselih kiša i nepročišćenih otpadnih voda, zagađenja površinskih voda od kiselih kiša i nepročišćenih otpadnih voda industrije i kanalizacije i pojava kancerogenih i drugih oboljenja probavnih organa stanovništva koje koristi zagađenu vodu za piće.

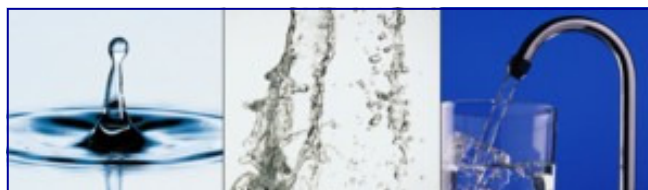
Međunarodni znanstveni skup u organizaciji HAZU (1998) i dugogodišnja istraživanja stručnjaka, koji misle svojom glavom, pokazuju da su kisele kiše i nepročišćavanje otpadnih voda industrije i kanalizacije prve i najvažnije karike u lancu propadanja šuma, zagađenja tla, zagađenja podzemnih i površinskih voda i pojava kancerogenih oboljenja probavnog trakta kod osoba koje piju zagađenu vodu.

Zato ne iznenađuju podaci Hrvatskih voda, koje su organizirale ispitivanje površinskih voda na 249 mjernih postaja. Korištena je važeća Uredba o klasifikaciji voda (NN 77/98) koja daje granične vrijednosti zagađujućih tvari u vodama, kod kojih se iste mogu koristiti za piće bez posebnog pročišćavanja (vode I. vrste). Prema pojedinim skupnim pokazateljima kakvoća vode ne zadovoljava zahtjevima za I. vrstu vode (vode za piće): hranjive tvari (s nitratima) - na 95% mjernih postaja, teški metali - na 82% mjerne postaje, režim kisika - na 86% mjernih postaja, mikrobiološki - na 91% mjernoj postaji i biološki - na 96% mjernih postaja. Iz tih podataka slijedi da je stanje katastrofalno, jer većina stanovnika Hrvatske pije zagađenu vodu u smislu važeće uredbe.

Koji su glavni uzroci tako nepovoljnog stanja?

Političku elitu ne interesira znanstveno-stručna istina o okolišu. Takva istina zahtijevala bi angažiranje sredstava za sanaciju stanja. Energetsko-industrijskom lobiju, koji ima glavnu riječ u razvojnoj politici, ne odgovara istina. Njemu je prioritetan isključivo profit, a ne zaštita okoliša. Glavni orijentir politike prema okolišu sadržan je u političkom sloganu: »**Hrvatska, raj na zemlji i nacionalni park Europe**«, koji je iznad zakona, morala i etike. Istina, postoje zakoni o javnosti podataka o stanju okoliša (NN 82/1994) i pravu na pristup informacijama (NN 172/03) s kaznenim sankcijama, ali se **izbacuju s posla osobe koje se pridržavaju tih zakona.** To se je dogodilo mr. Vilmi Buttignoni iz Zavoda za javno zdravstvo u Puli koja se usudila iznijeti javnosti podatke o stanju voda u Istri, iako nisu zadovoljavali političke stavove centara političke moći.

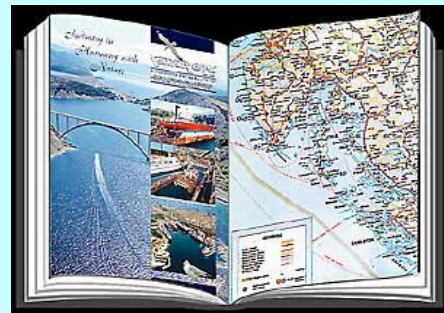
Zbog tih razloga ni javnost, ni mjerodavne inspekcije, ni Vlada RH, ni Sabor RH nisu imali podatke o naprijed navedenom katastrofalnom stanju voda za piće u Hrvatskoj, jer su se odgovorne osobe u županijskim zavodima za javno zdravstvo, gdje se obavljaju ta mjerenja, i Hrvatskim vodama, kojima se dostavljaju rezultati tih mjerenja, bojali iznijeti pravu istinu. Iznijeli su im podatke koji zadovoljavaju političke kriterije. Umjesto zaključka citiram izjavu Svetoga Oca: »**Ekološka kriza je kriza morala i zbiljski prezir spram čovjeka**«, koja odražava pravo stanje.

VODNI RESURSI PRIMORSKO-GORANSKE ŽUPANIJE

POVRŠINSKE VODE

Vodotoci	Dužina u PGŽ (km)
Kupa	59,2
Dobra	30,7
Rječina	18,3
Čabranka	13,4
Bašćanska Ričina	8,7
Ličanka	8,0
Dubračina	7,4
Delnički potok	5,4
Novljanska Ričina	4,2
Lokvarka	4,1
Kupica	4,0
Kamačnik	3,2
Gerovčica I. 1	2,2
Trbuhovica	2,2
Gerovčica II. 1	1,4

Prirodna jezera	Površina (km ²)	Najveća dubina (m)
Vransko jezero (Cres)	5,7	74,5
Jezero (kod Njivica, Krk)	0,2	10,5

Umjetna jezera - akumulacije	Površina (km ²)	Najveća dubina (m)
Lokvarka	2,2	42,0
Lepenica	0,7	19,2
Ponikve	0,7	7,5
Bajer	0,5	10,6
Tribalj	0,4	11,5
Valići	0,2	10,0
Potkoš	0,1	7,4

IZVORI VODE ZA PIĆE

Sliv	Izvori vode za piće	Potencijalni izvori vode za piće
Izvorišta u gradu Rijeci	Izvori I reda: Rječina, Zvir I, Zvir II (galerija), Marganovo, Matrinščica (bunari), Izvori II reda: priobalni izvori od Preluka do Kantride, Cerovica, Pod Jelšun, Bunari u rafineriji na Mlaki, Pod Pinjol, Brajda, Beli Kamik, Dolac, Brusić, Školjić, Mesokombinat I i II, izvori tvornice papira;	Potencijalni za vodoopskrbu: Zvir III, Klana, akumulacija Kukuljani, Podkilavac (galerija) Ponikve (galerija)
Bakarskog zaljeva	Izvori II reda: Perilo, Jaz, Lovrijenac, Podbok	
Grebena Učke	Vela Učka, Mala Učka, Sredić, Rečina, Srednja voda, izvori u tunelu Učka	
Crikveničko-vinodolskog područja	Novljanska Žrnovnica, Tribalj,	Sušik
Otoka Krka - područja akumulacija Ponikve, Jezera, te Bašćanske kotline, Vrbničkog polja i Dobrinja	Ponikve i Jezero (akumulacije), Mala fontana, Vela Fontana, Škrilji, Rakita, Vrutak, Lučica, Sopot, Santis, Na vodi, Na muli I i II, Sibovo, Sv. Andrija, Sv. Juraj, Banj, Pod jabukom. Korudalj, Borinjin, Šibićevo, Žanac, bunari EB 1 i EB 2, Rovoznik, Grabovnik, bunar EV 1, Ogreni	
Otoka Raba - područja izvora Mlinica i Pidoka i flišnog vodonosnika	Mlinica, Pidoka, bunari Gvačići I (EB-3) i Gvačići II (EB-4), bunari Ilidla (ER-3), Perići (B-3) i Podmravići (ER-1)	
Otoka Cresa	Vransko jezero	
Čabranke	Čabranka, izvori Sušica, Žikovci I, Žikovci II, Tropeti, Paklenski jarak	
Cerkniškog polja	Mlaka, Trbuhovica	

Izvorišta u Zamostu	Donji Žagari, Mandli, Požarnica, Sveta Gora, Podstene, Sokoli I, Sokoli II, Kamenje, Klanc, Hrib I, Hrib II	
Izvorišta Kupe	Gločevac	izvorište Kupe
Lokvarke	Izvori Mrzlica, Mihićevo, Maljenica, Šćurak	akumulacija Križ i Lokvarka
Velike i Male Belice	Velika Belica, Mala Belica	
Kupice i Zelenog vira	Izvor Kupice, izvori Skrad I, II i III, Željeznička postaja, Šubetov most, Vodica, Hribške staje, Frankopan, Josipovac, Paletina,	Zeleni vir
Dobre	Veliki žljeb, Korito, Jazbina, Hribac, Kicelj, Stari Lazi, Ribnjak, Draškovac i Topli potok, Potencijalni: Studeno vrelo, Kamačnik, Ribnjak u Polovinama	
Izvorišta Ličanke	Vrelo Ličanke	

VODOZAŠTITA

Naziv odluke	Naziv područja	Službeno glasilo	Površina područja (ha)
Odluka o zonama sanitarne zaštite izvorišta vode za piće na crikveničko-vinodolskom području	Crikveničko-vinodolsko područje	SN PGŽ 1/99, 05/05; Županijski glasnik Ličko-senjske županije 3/99	109171
Odluka o zonama sanitarne zaštite izvorišta vode za piće na području Gorskog kotara	Gorski kotar	SN PGŽ 23/04 i Glasnik Karlovačke županije 38/04	74098
Odluka o zonama sanitarne zaštite izvorišta vode za piće na području Liburnije i zaleđa	Liburnija i zaleđe	SN PGŽ 19/00	3452
Odluka o zaštiti jezera Vrana i njegovog priljevnog područja na otoku Cresu	Otok Cres	SN PGŽ 5/92	4226
Odluka o uspostavljanju i održavanju zona sanitarne zaštite i o mjerama zaštite područja izvorišta pitke vode (otok Krk)	Otok Krk	SN PGŽ 15/91	11877
Odluka o zonama sanitarne zaštite izvorišta vode za piće na otoku Rabu	Otok Rab	SN PGŽ 6/97	638
Odluka o sanitarnoj zaštiti izvora vode za piće na riječkom području	Riječko područje	SN PGŽ 6/94, 12/94, 12/95, 24/96, 4/01	67578

Izvor podataka:
Primorsko-goranska županija,
Županijski zavod za održivi razvoj i prostorno planiranje
<http://www.zavod.pgz.hr/zpp.aspx?mnu=420>

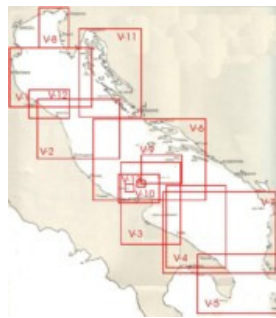
MORE

USTAV REPUBLIKE HRVATSKE

Članak 52.

More, morska obala i otoci, vode, zračni prostor, rudno blago i druga prirodna bogatstva, ali i zemljište, šume, biljni i životinjski svijet, drugi dijelovi prirode, nekretnine i stvari od osobitog kulturnoga, povijesnoga, gospodarskog i ekološkog značenja, za koje je zakonom određeno da su od interesa za Republiku Hrvatsku, **imaju njezinu osobitu zaštitu.**

Zakonom se određuje način na koji dobra od interesa za Republiku Hrvatsku mogu upotrebljavati i iskorištavati ovlaštenici prava na njima i vlasnici, te naknada za ograničenja kojima su podvrgnuti.

Jadransko more ili **Jadran** (na talijanskom *Mare Adriatico*, *Adria*; na engleskom *Adriatic Sea*) je veći rukavac Sredozemnog mora, od kojeg ga odvajaju Otrantska vrata. Površine je 138.595 km², najveće dubine 1.330 m. Jadransko more dugo je 783 kilometra, široko je 216,7 kilometara, prosječna dubina iznosi 173 metra. Srednja temperatura vode u srpnju je 23,2°C, a prosječna godišnja temperatura je 17,5°C.

Na južnom Jadranu salinitet iznosi do 38,32 promila, prozirnost vode uz obalu je do pet, na pučini i do 45 metara. Morska voda se kreće u vidu valova, plime i oseka i morskih struja, međutim, Jadran se smatra mirnijim morem, jer više od 75% valova čine oni manji od 0,5 metara. Plimni val iznosi 30-48 cm, a smjenjuju se po dvije plime i oseke u toku 24 sata.

Izlaz na Jadransko more imaju Italija, Slovenija, Hrvatska, Bosna i Hercegovina, Crna Gora i Albanija. Ukupna duljina svih obala (kopnenih i otočnih) iznosi 7.912 kilometara. **Hrvatskoj pripada 74 % ukupne obale** (5.835,5 kilometara). Italiji pripada 16 %, Albaniji 5 %, Crnoj Gori 3,3 %, Sloveniji 0,5 %, te Bosni i Hercegovini 0,3 %. **Koeficijent razvedenosti hrvatske obale iznosi 11**, te se ubraja među najrazvedenije obale svijeta.

Oko 5.780 km hrvatskog dijela obale razvedeno je na brojne zaljeve te preko **1.100 otoka, otočića i hrđi**, pa je ovo, pored Grčke, najrazvedenija obala u Sredozemlju. Biogeografski položaj, vapnenac kao dominantna geološka podloga, izražen krški reljef te razvedenost obale i činjenica da je ovaj prostor bio pribježište biljaka i životinja za ledenih doba, uzrok su **velike biološke raznolikosti** kako kopnenih tako i vodenih ekosustava.

Prema još nepotpunim podacima, Jadransko more nastanjuje između **6.000-7.000 biljnih i životinjskih vrsta**. Unutar jednog ekosustava sve su ove vrste neraskidivo povezane hranidbenom mrežom. Uništavajući jednu vrstu, ugrožavamo ekosustav u cjelini.

Biološka raznolikost Jadranskog mora sve je ugroženija! U obalnom području Hrvatske živi oko 1,750.000 stanovnika. Porast stanovništva i širenje gradova, razvoj industrije, nezbrinjavanje otpadnih voda, intenzivno ribarstvo i turizam te **nepridržavanje zakonskih propisa** ostavljaju trajne posljedice na cjelokupni živi i neživi svijet Jadranskog mora i priobalja. Riblji fond Jadrana uvelike je osiromašen. Zagađivanje i fizičko uništavanje staništa ugrozilo je opstanak mnogih biljnih i životinjskih vrsta.

Jadransko more je strateški resurs Hrvatske, a njegova zaštita propisana je od strane Ujedinjenih naroda (zajedno sa zaštitom Sredozemnog mora i njegovog priobalja) i Vlade RH te organizacija za zaštitu okoliša u RH.

UJEDINJENI NARODI MEDITERANSKA STRATEGIJA ODRŽIVOG RAZVOJA

Program zaštite okoliša Ujedinjenih naroda (UNEP) u Mediteranskoj strategiji održivog razvoja kao prioritetno područje djelovanja na održivom razvoju Sredozemlja propisuje "**Promicanje održivog upravljanja morem i obalnim područjima i hitno djelovanje u cilju zaustavljanja propadanja obalnih područja**", kroz pet općih ciljeva:

- (1) Jačanje regionalne suradnje** - Unaprijediti regionalnu suradnju i odgovarajućim sredstvima promicati provedbu regionalnih programa djelovanja.
- (2) Integrirano upravljanje i razvoj obalnih područja** - Promicati uravnoteženo i integrirano upravljanje i razvoj obalnih područja. Jamčiti neometani pristup obali za svakog. Očuvati, jačati ili obnoviti obalnu baštinu. Izbjegavati linearnu i neprekidnu urbanizaciju. Smanjiti ranjivost osjetljivih područja na prirodne rizike.
- (3) Sprječavanje i smanjivanje onečišćenja s brodova** - Sprječavanje i suzbijanje onečišćavanja mora s brodova kroz postizanje ciljeva utvrđenih u Regionalnoj strategiji za sprječavanje i reagiranje na onečišćavanje mora s brodova. Uklanjanje operativnog onečišćenja s brodova do 2025.

(4) *Sprječavanje i smanjivanje onečišćenja iz izvora na kopnu* - Sprječavanje i smanjivanje onečišćenja iz izvora na kopnu kroz postizanje ciljeva utvrđenih u Strateškom programu djelovanja za rješavanje izvora onečišćenja na kopnu usvojenom 1997.

(5) *Zaštita morske i obalne biološke raznolikosti i morskih resursa* - Zaustaviti do 2010. gubitak morske i obalne biološke raznolikosti u državama članicama EU i bitno smanjiti isti u ostalim zemljama, u skladu s međunarodnim i europskim obvezama.

Osigurati razvoj ribolova u Sredozemlju u pravcu pristupa ekosustava i do 2015. u najvećoj mogućoj mjeri obnoviti fondove, u skladu s obvezom Svjetkog skupa na vrhu o održivom razvoju iz Johannesburga (2002).

Promicati održive tehnike akvakulture koje minimaliziraju svoj utjecaj na okoliš i sukobe s ostalim korisnicima obale.

STRATEGIJA ZAŠTITE OKOLIŠA RH

propisuje sljedeće zadaće u zaštiti
Jadranskog mora, otoka i priobalja:

- A. Provoditi **cjelovito upravljanje** obalnim područjem;
- B. Odgovorno **gospodariti** ribama i drugim morskim organizmima;
- C. Osigurati **održivu marikulturu** - trajno praćenje stanja u području uzgoja i tova;
- D. Osnivati **posebno zaštićena područja mora** i organizirati upravljanje radi očuvanja i prirodne obnove životnih zajednica, ribljih zaliha i bioraznolikosti;
- E. Proglasiti isključivi **gospodarski pojas**;
- F. Sustavno **pratiti stanje ekosustava** mora i pravovremeno onemogućiti ugrožavanje ekološki i gospodarski najvrednijih životnih zajednica (livade morskih cvjetnica, staništa s endemima, mrjestilišta, rastilišta i hranilišta gospodarski najznačajnijih vrsta) te provoditi potrebne mjere za njihovu zaštitu i odgovorno iskorištavanje,
- G. Ispunjavati **obveze iz međunarodnih ugovora** o smanjenju unosa otpadnih tvari u more (stroga kontrola svih emisija iz priobalnih naselja, industrijskih i energetskih postrojenja te prilikom transporta nafte i kemikalija).

NACIONALNI PLAN DJELOVANJA NA OKOLIŠ RH

postavlja sljedeće konkretne ciljeve:

- ⇒ Očuvanje odgovarajuće **kakvoće mora** za kupanje i rekreaciju te za proizvodnju zdrave hrane
- ⇒ Razvijanje djelotvorne **protupožarne zaštite**
- ⇒ **Regulacija prometa** i nadzor nad njime radi sprječavanja akcidenata na moru
- ⇒ Ispunjavanje **obveza preuzetih međunarodnim ugovorima** o smanjivanju unosa otpadnih tvari u more
- ⇒ Očuvanje obalnoga i otočnog područja od **neprijemljive izgradnje**
- ⇒ Stvaranje uvjeta za **održivi gospodarski razvoj** koji će pridonijeti boljoj kakvoći življenja obalnoga stanovništva
- ⇒ Očuvanje **biološke raznolikosti** i integriteta osobito vrijednih obalnih ekosustava
- ⇒ Stvaranje uvjeta za **održivi razvoj otokâ**.

ZELENA AGENDA

Strateški dokument nevladinih organizacija za zaštitu okoliša u Hrvatskoj o zaštiti mora kaže sljedeće:

7. ZAŠTITA JADRANSKOG MORA I PRIOBALJA

Jadransko more ne samo da je prepoznato kao **najvrijedniji ekosustav** već je zasigurno i **najvažniji gospodarski resurs**. Međutim, **ne postoji ni vizija niti strategija gospodarenja Jadranskim morem**. ZELENI FORUM smatra da Hrvatska ima posebnu odgovornost u zaštiti Jadrana budući da gospodarstvo ostalih zemlja, prvenstveno Italije, ne zavise u tolikoj mjeri o očuvanju ekološke kvalitete Jadrana. Trenutni kaotični "razvoj", usmjeren na **kratkoročni profit** vodi upravo u suprotnom smjeru.

Zeleni forum apelira na potrebu **hitnog ograničavanja graditeljskog pritiska**, urbanizacije i rasprodaje priobalja.

Zeleni forum **traži uvođenje ekonomskih instrumenata** za zaštitu mora i priobalja. Držimo da bi turistička "industrija" morala konačno preuzeti dio odgovornosti za degradaciju i osiromašenje prirodnih resursa mora i obalnog pojasa sudjelujući u financiranju zaštite a ne, kao do sada, samo u njihovom iskorištavanju. Zeleni forum, stoga, traži što hitnije uvođenje ekološke naknade za sve gospodarske subjekte koji obavljaju turističku djelatnost.

U Jadranskom moru **ne gospodari se odgovorno** i ne upravlja se biozalihama u skladu s principima održivog korištenja prirodnih zaliha. Za samo pedeset godina, u razdoblju između 1949. i 1999. godine, riblji fond gospodarski značajnih ribljih vrsta u gospodarskom pojasu smanjio se za polovicu, dok je unutar našeg teritorijalnog mora pao na samo jednu trećinu. To je posljedica **neograničenog i nekontroliranog izlova ribe** u dijelu Jadrana koji se sada smatra otvorenim morem, a mogao/trebao bi biti proglašen gospodarskim pojasem.

Proglašenje isključivog gospodarskog pojasa jedna je od najučinkovitijih mjera za sprječavanje krajnjeg iscrpljivanja biozaliha Jadranskog mora.

U situaciji u kojoj je **rizik od katastrofalnog zagađenja** Jadrana izuzetno velik, povećanje naftnog prometa, a time i povećanje rizika od ekoloških katastrofa smatramo neprihvatljivim. Smatramo da a) treba hitno uspostaviti međunarodnu suradnju s ciljem povećanja razine zaštite Jadrana, b) provesti nacionalne mjere za intervencije u eko-akcidentima u postojećoj situaciji, c) zaustaviti realizaciju projekta DRUŽBA-ADRIA tj. izvoz Ruske nafte preko Jadrana d) treba nastaviti međunarodne pregovore oko proglašavanja Jadranskog mora - Osobito osjetljivim morskim područjem pri Svjetskoj pomorskoj organizaciji odnosno usvajanje međunarodnih mjera za reguliranje/sigurnost pomorskog prometa i zaštitu okoliša (reguliranje prometa opasnim tvarima, monitoring područja, uvođenje mjera za intervencije u slučaju iznenadnih onečišćenja mora, uspostava obalne straže itd.)

Nepročišćene i neadekvatno pročišćene **otpadne vode** jedan su od najvećih zagađivača Jadranskog mora. ZELENI FORUM upozorava na činjenicu da more nema neograničenu moć samopročišćavanja i da ćemo, nastavi li se ovako nekontrolirano ispuštanje otpadnih voda u more, uskoro uništiti floru i faunu velikog dijela obale.

Stoga ZELENI FORUM traži **obavezno planiranje drugog stupnja (biološkog) pročišćavanja otpadnih voda** prilikom projektiranja novih sustava za odvodnju i pročišćavanje otpadnih voda u gradovima na priobalju. Isto tako tražimo da se u razmatranje uzme nadogradnja i modernizacija već postojećih uređaja za pročišćavanje, a koji do sada nisu imali drugi (biološki) stupanj.

Važnost, ugroženost i zaštita Posidonie oceanice

ŠTO JE POSIDONIA OCEANICA?

Morska cvjetnica *Posidonia oceanica*, u narodu poznata kao "**morska trava**", voga ili lažina, endemska je vrsta Sredozemlja, što znači da **živi samo u Sredozemnom moru** i nigdje drugdje! Raste gotovo od površine mora do najviše 50-tak metara dubine na pjeskovitom morskom dnu gdje razvija guste podmorske livade.

Građena je od stabalca, korjenja i tamnozelenih listova koji mogu narasti i preko jednog metra dužine. Posidonija cvjeta vrlo rijetko, svakih nekoliko godina, a cvjetovi izlaze u jesen. Nakon cvjetanja nastaje plod oblika masline tamno smeđe boje. Plod nekoliko dana pluta na površini mora, zatim puca i iz njega ispadne sjemenka koja tone na dno i razvija se u novu biljku. Posidonija se uobičajeno razmnožava nespolno, širenjem podzemnih stabljika koje tvore gust splet u gornjem sloju sedimenta i zakorjenjivanjem otkinutih dijelova biljk. Stabalce posidonije raste iznimno sporo, oko 1 cm godišnje. Pojedina stabalca zatrpana sedimentom mogu biti dugačka i više metara, što znači da je ta biljka stara više stotina pa čak i tisuću godina. Posidonija je najdugovječniji organizam Sredozemnog mora! Osim *Posidonia oceanica* u Jadranu žive još tri vrste morskih cvjetnica: [Cymodocea nodosa](#), *Zostera marina* i *Zostera noltii*.

LIVADE POSIDONIJE - RIZNICE BIOLOŠKE RAZNOLIKOSTI JADRANA

Po biološkoj raznolikosti tj. broju biljnih i životinjskih vrsta koje je naseljavaju, **zajednica morske trave najbogatija je zajednica Sredozemnog mora**, pa tako i Jadrana, a u svijetu je ovo druga zajednica po bioraznolikosti, odmah nakon koraljnih. U prostranim podmorskim "livadama" koje tvori ova morska cvjetnica živi, hrani se, razmnožava i nalazi sklonište nekoliko stotina vrsta morskih biljaka i životinja. Među njima su i mnoge vrste riba, rakova i mekušaca koje imaju veliku gospodarsku važnost, kao na primjer velika rakovica (*Maja squinado*), muzgavac (*Eledone moschata*), hobotnica (*Octopus vulgaris*), sipa, rak zezavac (*Scyllarus arctus*), ponekad čak i jastog (*Palinurus elephas*) u dubljim dijelovima, ribe šila, martinka (*Symphodus ocellatus*), lumbrak (*Symphodus*

tinca), knez (*Coris julis*), vrana (*Labrus merula*), pirka (*Serranus scriba*), kanjac (*Serranus cabrilla*), kovač (*Zeus faber*), kirnja (*Ephinephelus marginatus*), špar (*Diplodus annularis*), mladi picevi (*Diplodus puntazzo*), fratar (*Diplodus vulgaris*), kantar (*Spondyliosoma cantharus*), jata ušata (*Oblada melanura*) i salpi (*Sarpa salpa*).

- ⇒ sve veća gradnja na obali: nasipavanje obale, građevinski zahvati, nicanje brojnih marina, pojačana gradnja infrastrukture (podmorski kablovi i cijevi)
- ⇒ marikultura tj. umjetni uzgoj morskih organizama (školjkaša i riba) iznad ili u blizini livada posidonije, koji sve više buja
- ⇒ onečišćenje i zagađenje mora
- ⇒ zatrpavanje i truljenje na morskom dnu zbog unosa velike količine organskih i anorganskih tvari te hranjivih soli u more (kanalizacijske i otpadne vode)
- ⇒ unošenje i širenje stranih invazivnih vrsta morskih organizama kao što su npr. tropske alge *Caulerpa taxifolia* i *Caulerpa racemosa* koje su unešene u Sredozemno more
- ⇒ sve veća erozija kopna zbog sječe šuma i donos kopnenih sedimenata u more (smanjena količina svjetlosti i zakopavanje posidonije sedimentom)

Indirektni utjecaji:

- ⇒ povećana radijacija UV zraka
- ⇒ globalno povećanje razine mora (razina mora podigla se za 10-25 cm tokom 20. stoljeća, što je uzorokovalo regresiju obale za 10-25 metara)

Zbog sporog rasta i razmnožavanja, svako se uništavanje livade posidonije smatra gotovo neobnovljivim!

LIVADE POSIDONIJE GOTOVO POTPUNO NESTALE U ISTRI !

Nekada široko rasprostranjene duž čitave istočne i zapadne obale Istre, livade morske trave nestaju na očigled u Istarskom akvatoriju. Danas ostatke livada posidonije nalazimo u obliku otočića u okolici Umaga i Rovinja, a jedine prave, gusto razvijene livade nalaze se u južnom istarskom akvatoriju, u **općinama Ližnjan i Medulin**. Staništa posidonije pomalo je osvojila cvjetnica *Cymodocea nodosa* koja je otpornija na zagađenje, organsko opterećenje morske vode, zamuljivanje dna i podnosi manje količine svjetlosti u morskoj vodi.

POSLJEDICE NESTANKA MORSKE TRAVE

- ⇒ **smanjenje biološkog diverziteta** – nestanak vrsta koje žive, skrivaju se, hrane ili razmnožavaju u livadama posidonije
- ⇒ **smanjena količina kisika** u morskoj vodi i smanjena oksigenacija sedimenta
- ⇒ **povećana erozija morskog dna**, što dovodi do daljnjeg smanjenja količine svjetlosti u morskoj vodi, potrebne za opstanak preostalih livada
- ⇒ **veća erozija obale** čime se uništava prirodno stanište morske trave

NESTANAK POSIDONIJE PREDSTAVLJA NAJVEĆI GUBITAK KAKO EKOLOŠKE, TAKO I EKONOMSKE VRIJEDNOSTI OBALNIH EKOSUSTAVA I STOGA BI ZAŠTITA POSIDONIJE TREBALA BITI PRIORITET U UPRAVLJANJU MORSKIM I OBALNIM RESURSIMA!

U dokumentu "Nacionalno izvješće o biološkoj raznolikosti u obalnom području i moru Republike Hrvatske", donesenom 2002. godine, istaknuti su kao prioriteti: trajni monitoring naselja morskih cvjetnica u već ugroženim obalnim područjima te kartiranje rasprostranjenosti i zaštita morskih cvjetnica!

ŠTO SVATKO OD NAS MOŽE UČINITI ZA SPAS POSIDONIJE?

1. **Nemojte sidriti iznad livada morske trave** - sidra čupaju pojedine biljke, često stare i nekoliko stotina godina, a s njima i mnoge alge i nepokretne životinje!
2. **Ribari:** Ne povlačite mreže, koče i dredže preko livada morske trave i ne kočarite preblizu obale! Sačuvamo li livade morske trave sačuvali smo i mnoge gospodarsko važne vrste riba i rakova, čime je osigurana i Vaša budućnost!

Gradnja marina i nasipavanje obale te izdavanje koncesija za marikulturu na područjima gdje raste Posidonia oceanica, najdugovječniji sredozemni organizam, trebalo bi se strogo zabraniti!

Autorica: Barbara Mikac /

Izvor: Zelena Istra, www.zelena-istra.hr

GLOBE PROJEKT: ANALIZA MORA U RIJEČKOM ZALJEVU

Učenici riječkih škola Kemijsko-grafičke: Ivana Rogić, Sarasvati Marač i Đani Škalamera s mentoricom Jadrankom Lešić prof. i Prometne: Valentina Antunović, Senad Čajić, Petrica Depikolozvane s mentoricom Draženkom Maričić, prof. na državnoj smotri GLOBE škola održanoj u Varaždinu od 30. lipnja do 2. srpnja 2005. osvojili su priznanje za uspješan zajednički projekt pod nazivom '**Analiza mora u Riječkom zaljevu**' u sekciji voda. U deset godina postojanja GLOBE programa prvi put su dvije škole prikazale zajednički projekt. S obzirom da su se obje škole odlučile za analizu mora, dogovoreno je da se ispita kakvoća mora u Riječkom zaljevu te time pridonese zajedničkim nastojanjima u očuvanju okoliša. Odabrano je sedam mjernih postaja na kojima su u travnju 2005. godine izvedena mjerenja. To su bile četiri plaže (Lovran, Ika, Slatina u Opatiji i Pećine u Rijeci), more uz obalu bivše tvornice „Torpedo“, more u riječkoj luci i otvoreno more. Na svim postajama prvo su GPS-om odredili koordinate te potom opisali specifičnosti svake postaje. U istraživanju su korišteni GLOBE protokoli za fizikalno-kemijska istraživanja vode. - Mjerili smo temperaturu, otopljeni kisik, prozornost, salinitet, pH, nitrate, nitrite i amonijak – pojašnjavaju članovi Globe tima, a Zavod za javno zdravstvo i Prirodoslovni muzej iz Rijeke su nam ustupili podatke o mikrobiološkoj analizi mora, odnosno podatke o bioraznolikosti mora u Riječkom zaljevu te im se zahvaljujemo na suradnji i pomoći.

LOŠINJSKI EDUKACIJSKI CENTAR O MORU

S obzirom na potrebu stalne i kontinuirane djelatnosti na edukaciji i zaštiti **dobrih dupina** kao životinja koje predstavljaju cjelokupni morski okoliš te potrebu rada na trajnoj edukaciji posjetitelja i stanovnika Lošinja, **udruga Plavi svijet** Institut za istraživanje i zaštitu mora iz Velog Lošinja je izradila prijedlog osnivanjaorskog zaštićenog područja "[Lošinjskog rezervata za dupine](#)".

U suradnji s gradom Mali Lošinj i uz financijsku potporu MOL-a, mađarske naftne kompanije, udruga je osnovala edukacijsko-interpretacijski centar tj. "**Lošinjski edukacijski centar o moru**" kao mjesto trajnog rada na podizanju svijesti javnosti i promociji zaštite okoliša i dobrih dupina. Grad Mali Lošinj je ponudio prostor na samoj rivi u Velom Lošnju. Prostor ima oko 160 m² na dva kata. S obzirom da je prostor bio u potpunosti devastiran izvršena je temeljita obnova i adaptacija. Grad Mali Lošinj osigurao je sredstva za obnovu vanjskog dijela zgrade te popravak same statike i konstrukcije objekta, izradu deka te zamjenu prozora i vrata. MOL, mađarska naftna kompanija osigurala je sredstva za unutrašnje uređenje prostora te izradu i osmišljavanje aktivnosti. S obzirom da su se aktivnosti oko uređenja odvijale izuzetno brzo, Lošinjski edukacijski centar o moru (LMEC) otvoren je 2. kolovoza 2003. tijekom proslave 11. Dana dupina!

Budući da je prostor podijeljen na dva kata i same aktivnosti u Centru odvijaju se u dva dijela. Prizemlje je mjesto na kojem se interpretiraju i objašnjavaju složeni odnosi koji vladaju u moru kroz stalni postav fotografija i trodimenzionalnih preparata, dijarame, te kroz multimedijske i interaktivne prezentacije i interaktivne modele, po uzoru na najzanimljivije svjetske interpretacijsko-edukacijske centra. U prostoru se planira kontinuirano postavljati

nove sadržaje kroz koje će se kroz aktivnosti učiti i saznavati odgovore na pitanja kako dupini rone, kako se orijentiraju i komuniciraju, što ih ugrožava i slično no i brojne druge zanimljive stvari o životu drugih ugroženih morskih životinja te o samom morskom ekosustavu. Kako se ispred prostora nalazi mali trg nadaju se da će i on na neki način biti dio prizemlja jer ga planiraju tijekom ljetnih mjeseci koristiti kao malu pozornicu na otvorenom gdje će održavati predavanja, razgovore, projekcije, igraonice i slično. On već svake godine služi kao izvanredno mjesto za postavljanje pozornice tijekom [Dana dupina](#).

Također, dio prostora je multifunkcijski tj. zamišljen je kao mjesto na kojem su postavljeni izložci i preparati koji se po potrebi mogu pomaknuti te se prostor može pretvoriti u malu projekcijsku dvoranu ili predavaonicu. Na katu se nalaze uredi Plavog svijeta s bibliotekom dostupnom svima koji imaju potrebu za stručnom literaturom te dvorana u kojoj se održavaju sastanci, radionice o morskom ekosustavu namijenjene raznim interesnim skupinama (ronioci, ribari, biolozi, učenici...), predavanja, razgovori, tečajevi i slično. Tu se također nalazi i mini-laboratorij, sanitarni čvor i čajna kuhinja.

Od 2004. Plavi svijet svim zainteresiranim vrtićima, školama i drugim zainteresiranim skupinama nudi različite organizirane programe. Ti programi uključuju niz različitih edukativnih aktivnosti - predavanja, igre, pokusi, izleti brodom i sl. a razlikuju se po trajanju (od poludnevničkih do višednevnih) te sadržaju koji je prilagođen različitim dobnim i interesnim skupinama. Edukacijski program na odobravanje je upućen i Hrvatskom zavodu za školstvo. Stoga ako Vas zanima život mora te želite doći i sudjelovati u programima i radionicama, javite im se i rezervirajte svoj termin. Također, ako želite samo kraće predavanje o dupinima, radu projekta, Lošinjskom rezervatu i sl. - najavite se!

S obzirom na koncept održivog razvoja zaštite morskog okoliša koji Plavi svijet promiče ovakav će sadržaj bitno unaprijediti svijest javnosti ali i stanje okoliša u području sjevernog Jadrana te kvalitetno pomoći naš rad. Naime sveobuhvatna devastacija podmorja i života u moru potpomognuta razvojem masovnog turizma prijete uništavanjem ovog biološki i ekološki izuzetno zanimljivog područja. Stoga je osnivanje morskog zaštićenog područja (koje uključuje važna podmorska staništa, mjesta hranjenja dupina, ali i izuzetno zanimljive ronilačke lokalitete

(Ćutin mali i veli) te trajna edukacija koja će se odvijati u edukacijsko interpretacij-skom centru potpomognuta rezultatima profesionalnih istraživanja ono što će doprinijeti i stvarnoj zaštiti ovog područja te jedini način očuvanja morskog ekosustava.

Izvor: Udruga Plavi svijet <http://www.plavi-svijet.org/>

OTOCI

*Ne spavajte, o otoci naši
Lijepi vrti morem plivajući.
(Antun Mihanović, 1853.)*

Sabor Republike Hrvatske prihvatio je 28. veljače 1997. godine **NACIONALNI PROGRAM RAZVITKA OTOKA (NPRO)**. NPRO sadrži sljedeća poglavlja:

I. PRIRODNE ZNAČAJKE

- 1.1. Položaj, klima i more
- 1.2. Tlo, flora i fauna

II. STANOVNIŠTVO I NASELJA

III. OTOČNA BAŠTINA

- 3.1. Prirodna i kulturna baština
- 3.2. Crkva na otocima

IV. GOSPODARSTVO

- 4.1. Turizam
- 4.2. Poljoprivreda
- 4.3. Ribarstvo i prerada ribe
- 4.4. Promet
- 4.5. Brodogradnja
- 4.6. Ostala industrija
- 4.7. Rudarstvo

V. INFRASTRUKTURA

- 5.1. Vodoopskrba i odvodnja
- 5.2. Zbrinjavanje čvrstog otpada
- 5.3. Elektroopskrba
- 5.4. Telekomunikacije
- 5.5. Ceste, luke i zračne luke
- 5.6. Opskrba benzinom i plinom

VI. ZDRAVSTVO

VII. PROSVJETA

VIII. ADMINISTRATIVNO-TERITORIJALNI USTROJ

IX. DOSEGNUTI STUPANJ RAZVITKA I RAZVOJNI POTENCIJAL

- 9.1. Razvojni trenutak
- 9.2. Predbene razvojne prednosti
- 9.3. Ograničavajući činitelji
- 9.4. Otočno razvojno raskrižje

X. POTICAJI OTOČNOM RAZVITKU

- 10.1. Ciljevi
- 10.2. Načela
- 10.3. Međunarodne konvencije
- 10.4. Razvojne mjere

XI. POSLOVI I ZADACI REPUBLIČKE I ŽUPANIJSKE UPRAVE I LOKALNE SAMOUPRAVE

- 11.1. Donošenje Zakona o otocima
- 11.2. Donošenje i izmjene ostalih zakona značajnih za razvitak otoka
- 11.3. Programi potpunog i održivog korištenja otočnih bogatstava prostorni planovi i znanstveno-stručne podloge
- 11.4. Državni infrastrukturni i suprastrukturni programi
- 11.5. Djelatnost Centra za razvitak otoka pri Ministarstvu razvitka i obnove

ZAKON O OTOCIMA (ZoO)

(NN RH br. 34/99, 149/99 i 32/02)

TEMELJNE ODREDBE

Interes Republike Hrvatske za osobitom zaštitom otoka

Članak 1.

(1) Otoci kao hrvatsko prirodno bogatstvo, te nekretnine na otocima osobitoga nacionalnoga, povijesnoga, gospodarskog i ekološkog značenja, od interesa su za Republiku Hrvatsku i **imaju njezinu osobitu zaštitu**.

(2) Ovaj Zakon temelji se na načelima Nacionalnog programa razvitka otoka (u daljnjem tekstu: Nacionalni program) i njime se uređuje **upravljanje otočnim razvitkom** na državnoj i županijskoj razini te na razini gradova, odnosno općina.

U svojim temeljnim odredbama ZoO glede demografskog stanja i gospodarske razvijenosti razvrstava sve otoke u **dvije otočne skupine** - naseljeni otoci Primorsko-goranske županije razvrstani su kako slijedi:

- ⇒ Prva skupina: Unije, Susak, Srakane Vele, Srakane Male, Ilovik, Prvić (kvarnersko otočje), Goli i Sv. Grgur.
- ⇒ Druga skupina: Cres, Lošinj, Krk i Rab.

Pored temeljnih ZoO sadrži sljedeće odredbe:

II. ODRŽIVI RAZVITAK OTOKA (članci 3-8) koje pokrivaju: programiranje i planiranje održivog razvitka otoka; otoke i otočne skupine za koje se donose programi održivog razvitka; te izradbu, donošenje i provedbu programa održivog razvitka otoka.

III. PROMETNO POVEZIVANJE OTOKA (članci 9-12) koje pokrivaju: sustav pomorskoga i cestovnog prijevoza; cijene javnoga otočnoga pomorskoga i cestovnoga putničkog prijevoza; upravljanje i razvojno planiranje otočnih luka; te odobrenje za održavanje državnih linija u otočnom javnom putničkom brzobrodskom prijevozu.

IV. LOV I MALI RIBOLOV (članci 13-14) koje pokrivaju: zabranu unošenja divljači koja prirodno ne obitava na otoku, koncesije i zakup lovišta; te odobrenja za mali ribolov bez naknade.

V. GOSPODARSKI RAZVITAK OTOKA I DRŽAVNE POTICAJNE MJERE (članci 15-26) koje pokrivaju: poticanje djelatnosti koje otočni razvitak čine održivim; hrvatski otočni proizvod; povjerenstvo za otoke; davanje kredita otočnim ulagačima uz povlaštene uvjete; te naknadu za postojeća i nova radna mjesta.

VI. DRŽAVNI PROGRAMI RAZVITKA OTOKA (članci 27-30) koje pokrivaju: predlaganje, donošenje i provedbu državnih programa razvitka otoka; te otočni godišnji program.

Članak 15.

»Djelatnosti koje Nacionalni program i programi održivog razvitka otoka i otočnih skupina određuju kao **djelatnosti koje čine otočni razvoj održivim**, podupire država, su: **ekološka poljoprivredna proizvodnja** na postojećim i novim nasadima na otvorenom i u zaštićenim prostorima (maslinarstvo, vinogradarstvo, sredozemno voćarstvo, uzgoj i prerada ljekovitog bilja, povrćarstvo); ekstenzivno i poluintenzivno ovčarstvo i kozarstvo; pčelarstvo; proizvodnja i prerada poljoprivrednih proizvoda s oznakom izvornosti, odnosno oznakom zemljopisnog podrijetla s naznakom »**hrvatski otočni proizvod**« (proizvodnja ovčjih i kozjih sireva, proizvodnja meda i ostalih pčelarskih proizvoda, proizvodnja stolnog grožđa, proizvodnja vrhunskih i drugih kvalitetnih vina, konzerviranje maslina i proizvodnja maslinovog ulja, vergine i extra vergine, sušenje, konzerviranje i prerada voća, povrća, gljiva i začinskog bilja, proizvodnja farmaceutskih i kozmetičkih poluproizvoda i proizvoda); školjkarstvo; ulov plave ribe, a na području vanjskoga ribolovnog mora i bijele ribe, mrijest, uzgoj i prerada ribe i drugih morskih organizama; trgovina ribom; ronilaštvo; uzgoj, selektivno i kontrolirano vađenje, obrada i konfekcioniranje koralja i spužvi; kamenarstvo; klesarstvo; proizvodnja morske soli; jedrarstvo; proizvodnja ribarskih alata; lončarstvo; izrada posebnih otočnih suvenira i ostalo malo gospodarstvo; turizam održivih razmjera u novim i u postojećim obnovljenim i prenamijenjenim objektima; **ekoturizam** i ostali selektivni oblici turističke ponude; mala brodogradnja; proizvodnja brodske opreme i remont brodova; proizvodnja djelatnosti koje uključuju znanstveno-tehnološka istraživanja i upotreba visokih tehnologija (posebno visokih tehnologija održive energetike); informatička djelatnost; **okolišu prikladna industrijska proizvodnja** završnog stupnja prerade i proizvodnja gotovih industrijskih proizvoda; **korištenje obnovljivih izvora energije**; graditeljstvo; unutarnja i vanjska trgovina; pomorski, otočni cestovni i zračni prijevoz; umjetničke radionice, **radionice za obnovu kulturne baštine**, kao i djelatnost privatnih, te humanitarnih i sličnih **nevladinih ustanova** socijalne skrbi i zdravstva.«

VII. OSTALE DRŽAVNE POTICAJNE MJERE (članci 31-35) koje pokrivaju: najam zgrada i stanova u državnom vlasništvu na otocima; služnost plodouživanja, prodaje, darovanja i zakupa poljoprivrednog zemljišta u državnom vlasništvu na otocima; povlastice u potrošnji vode; naknade za iskorištavanje nafte i plina; te ustrojavanje zajedničkog otočnog tijela, odnosno pravne osobe za komunalnu djelatnost.

VIII. OTOČNO VIJEĆE (članci 36-37).

**IX. IZVJEŠĆIVANJE HRVATSKOGA SABORA
O UČINCIMA PROVEDBE ZAKONA** (članak 38).

X. NADZOR (članak 39).

XI. KAZNENE ODREDBE (članci 40-41).

XII. PRIJELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE (članci 42-56).

MINISTARSTVO MORA, TURIZMA, PROMETA I RAZVITKA (MMTPR)

Uprava za otoke

<http://www.mppv.hr/default.asp?id=503>

Za provedbu načela Nacionalnog programa razvitka otoka te odredbi Zakona o otocima unutar Vlade RH zaduženo je **MMTPR**, odnosno njegova Uprava za otoke:

Uprava za otoke obavlja upravne i stručne poslove koji se odnose na upravljanje otočnim održivim razvojem - uobličavanje i predlaganje politike otočnoga održivog razvoja (gospodarskog i društvenog uz ekološku prihvatljivost): osmišljavanje i predlaganje uspostave cjelovitog sustava planiranja, programiranja, financiranja i upravljanja otočnim održivim razvojem za sve upravne razine; planiranje, pripremu i koordinaciju izrade strategije otočnoga održivog razvoja; izradu pravnog okvira otočne razvojne politike; tumačenje, provedbu i nadzor provedbe zakona i drugih propisa iz djelokruga Uprave, te njihovo usklađivanje s drugim pravnim propisima; pripremu stručnih podloga za planiranje, predlaganje, usklađivanje, provedbu, praćenje provedbe i vrednovanje državnih poticajnih mjera otočnoga održivog razvoja; planiranje, programiranje, izradu, provedbu, praćenje provedbe, promidžbu i vrednovanje otočnih razvojnih programa i projekata; planiranje, programiranje, izradu, provedbu i vrednovanje godišnjih i višegodišnjih infrastrukturnih i suprastrukturnih programa poticanja razvoja otoka; koordinaciju i vođenje svih među-resorskih radnih skupina vezano uz otočni razvoj na državnoj razini; pokretanje, usklađivanje i nadzor poslova određenih tijela lokalne i područne (regionalne) samouprave utvrđenih Nacionalnim programom razvitak otoka i zakonima i propisima o otočnom održivom razvoju; promidžbu državnih poticajnih mjera i razvojnih projekata i programa vezanih uz otočni održivi razvoj; promicanje i zastupanje razvojnih interesa hrvatskih otoka u među-narodnim organizacijama i zakladama; vođenje baze podataka vezano uz otočni održivi razvoj te druge poslove po nalogu Ministra odnosno Državnog tajnika.

Za obavljanje poslova i zadaća Uprave za otoke ustrojavaju se sljedeći odjeli:

- a) Odjel za otočnu razvojnu politiku i planiranje
- b) Odjel za provedbu programa otočnoga održivog razvoja

Zanima li vas kako i koliko se primjenjuju odredbe Zakona o otocima te do kuda su stigli Programi otočnoga održivog razvoja, a sukladno načelima Arhuške konvencije, **slobodno ih kontaktirajte**. Uprava za otoke nalazi se, a gdje drugo, u Zagrebu.

WWF SVJETSKA ZAKLADA ZA ZAŠTITU PRIRODE POMAŽE OČUVANJU NAŠIH OTOKA DALMATINSKI OTOCI - RIZNICA MEDITERANSKOG NASLJEĐA

Prema istraživanju Svjetske zaklade za zaštitu prirode (WWF), **vanjski otoci srednje i južne Dalmacije svrstani su u 10 posljednjih rajskih oaza Mediterana** čija je zaštita nužna za očuvanje cjelokupne mediteranske regije... Područje vanjskih otoka srednje i južne Dalmacije je definirano kao prioritarna zona u toj mediteranskoj ekoregiji zbog svojih jedinstvenih bioloških vrijednosti i gotovo netaknute prirode ona predstavlja oazu kulturne i prirodne vrijednosti, a njena zaštita je ključna za očuvanje mediteranske bioraznolikosti. Udruga za zaštitu okoliša SUNCE, kao partner WWF-a, provodi projekt **Odgovorni turizam i ekoregijska zaštita srednje i južne Dalmacije**, projekt promicanja održivog razvoja kroz očuvanja biološke raznolikosti, prvenstveno na području viškog i lastovskog arhipelaga te otoka Mljet. Osim toga, projektom je poseban naglasak stavljen na kulturne i

povijesne vrijednosti kao neizostavne osobitosti u cijelom procesu zaštite. Kako bi se osiguralo kvalitetno provođenje projekta, izrađene su nužne biološke i socio-ekonomske znanstvene analize. Njima su **identificirana područja s najvećim prioritetom zaštite**, specifične prijetnje, ali i mogućnosti koje će osigurati iznalaženje najboljih instrumenata i akcija u ostvarivanju dugotrajne zaštite.

BRIGA ZA PRIRODU

Temeljem znanstvene analize utvrđen je '**plavi koridor**' kao zona s najvećom bioraznolikošću. On obuhvaća otoke Svetac, Brusnik i Biševo, sjeverozapadni i jugoistočni dio otoka Visa, jugoistočni dio Lastova s pripadajućim otočjem, zapadni i istočni dio Mljeta, uključujući i važna ribolovna područja Sušca, jabučke kotline i palagruškog arhipelaga.

Zbog specifične geografske i povijesne izolacije, ovi otoci odlikuju se iznimnim bogatstvom morskih i kopnenih vrsta. Jedna od najznačajnijih morskih zajednica ovog područja su **livade morske cvjetnice** - vrste *Posidonia oceanica* - u narodu poznatije kao voga, lažina, morska trava, porost... Među livadama voge živi četvrtina svih poznatih vrsta Sredozemnog mora jer su one područja bitna za razmnoža-

vanje, rast i sklonište mnogim organizmima; neke životinje se i hrane njenim listovima. Osim toga, ona veže sediment, sprečava eroziju i uvelike obogaćuje more kisikom... Zabilježene su i **tri vrste morskih kornjača**: sedmopruga usminjača (*Dermochelys coriacea*), glavata želva (*Caretta caretta*) i golema želva (*Chelonia mydas*). Stalni stanovnik je jedino glavata želva za koju je Jadran važno hranilište i zimovalište. Kornjače se u Mediteranu gnijezde na obalama Turske, Tunisa i Libije, dok se u Hrvatskoj vjerojatno

povremeno gnijezde na pješčanim plažama oko otoka Mljeta. Ugrožene su zbog onečišćenja mora, gušenja prilikom slučajnog ulova u ribarske mreže (broj tako nastradalih primjeraka u Jadranu se procjenjuje na 2.500 godišnje), smanjenja gnijezdilišta zbog iskorištavanja plaža u turističke svrhe te izlova u komercijalne svrhe (prodaja oklopa i mesa). Na ovom području obitavaju i **dvije vrste dupina**: dobri dupin (*Tursiops truncatus*) i obični dupin (*Delphinus delphis*), ali često zalutaju i mnoge vrste kitova. Nakon nestanka Sredozemne medvjedice, dupini su posljednji sisavci koji su stalni stanovnici Jadranskog mora. Zbog onečišćenja mora i prelova ribe postaju sve ugroženiji, a njihove populacije sve manje. Buka brodskih motora ometa im komunikaciju i orijentaciju, a intenzivni pomorski promet ograničava im kretanje. Otvoreno more ovih otoka, naročito u području palagruškog arhipelaga i jabučke kotline, bogato je ekonomski visokovrijednim vrstama kao što su **škamp, oslić i trlja blatarica** te malom **plavom ribom**: srdelom, inćunom i papalinom. Ovo područje bogato je mnogim vrstama **koralja** (npr. crveni koralj, rožnati koralji), uključujući i jedinstveni greben kamenog koralja (*Cladocora cespiciosa*) u Nacionalnom parku Mljet... Južne strane otoka obrubljuju visoke stijene koje su gnijezdilišta za **rijetke i ugrožene ptice** grabljivice (primjerice, eleonorin sokol i sivi sokol) te staništa za mnoge **biljne endeme** kao što su dubrovačka zečina i modro lasinje. Također je bitno naglasiti kako su ovi otoci značajna odmarališta ptica tijekom njihovih migracija u sjevernu Afriku. Mediteranski **suh travnjaci** u unutrašnjosti otoka dom su mnogim rijetkim i ugroženim **orhidejama** (*Opkrys lutea, Ophrys lacaia, Orchis quadripunctata, Orohis italica, Anacamptis pyramidalis*), dok na rijetkim pješčanim plažama ovih južnih otoka (kao što je uvala Blace na Mljetu) rastu neke, za Hrvatsku iznimno ugrožene, biljne vrste kao što su primorski slak, trnovita jezika, primorski žilj, morski kotrljan i druge. Međutim, kako bi se uistinu očuvalo iznimno prirodno bogatstvo, **potreban je strateški pristup problemu koji uključuje inicijative od lokalne, nacionalne do internacionalne razine.**

BRIGA ZA LJUDE

Stvarna zaštita ovih vrijednosti moguća je jedino uz **suradnju s lokalnim stanovništvom** uvođenjem aktivnosti koje uvažavaju prirodne zakonitosti. Turizam je jedna od osnovnih otočnih djelatnosti, a prema nekim procjenama WWF-a, **Hrvatska će u narednih 10 godina, uz Tursku i Grčku, biti jedna od vodećih turističkih destinacija.**

Stoga se, kao jedna od alternativa masovnom turizmu, nudi razvoj **turizma održivog razvoja** i očuvanja prirode. Porastom turističke atraktivnosti Dalmacije otočko stanovništvo se nalazi na prekretnici kada mora odabrati između trenda masovnosti i bezličnosti u turističkoj ponudi ili razvili takve aktivnosti kojima poštivanje prirodnih obilježja kraja i jedinstveno kulturološko iskustvo *Života na otoku* postaje prepoznatljiv turistički proizvod. Boravak u starim, preuređenim kućama kao malim pansionima, tradicionalan objed s domaćinima, trganje grožđa kao dio turističke ponude, neke su od inicijativa na otocima koje idu pravcem održivosti. **Ekološka poljopriveda** može postati prepoznatljiv hrvatski proizvod, a upravo su dalmatinski otočni biseri idealne oaze za takva usmjerenja zasnovanog na poštivanju principa *Mediteran kakav je nekad bio* - izvanredan hrvatski turistički slogan.

koji pogađa u samu bit onoga što Hrvatska u turizmu može ponuditi... **Angažiranjem i stimuliranjem lokalnog stanovništva** u razvijanju održivih aktivnosti, manjeg inteziteta, ali bogatog sadržaja, stvara se ponuda koja u konačnici postaje traženiji, a time i skuplji izvozni proizvod. Edukacijom lokalnog stanovništva o što savjesnijem odnosu prema prirodnim resursima, kao i mogućnostima koje se time otvaraju, stvara se osnova za stvarnu implementaciju održivog razvoja...

Slijedom lakvih postavki, WWF i SUNCE su identificirali te uspostavili suradnju s ključnim grupama ljudi na Visu i Lastovu te pokrenuli **pilot-projekte** kako bi pomogli njihovo unapređivanje kapaciteta za razvoj odgovornih aktivnosti. **Alternatura** je turistička agencija koja promiče razvoj turizma na otoku Visu, isključivo u skladu s prirodom... Zajednički projekt Alternature, SUNCA i WWF-a **Portal Vis** (www.vis-adriatic.com) uključuje jedinstveni **web site** sa svim pojedincima i obiteljima na Visu koji imaju ideju razvijanja odgovornog turizma, kojim se promiče zaštita prirode i kulturnog naslijeđa...

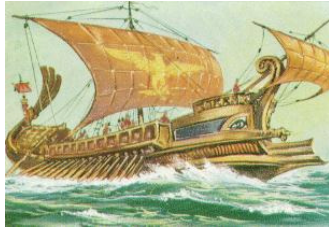
Lavurat za poja, udruga je iz sela Podšpilja na Visu, ima priliku obnoviti staru školu u Podšpilju, nekoć najznačajniju na otoku. Obnovom se ima uspostaviti **informacijsko-edukacijski centar** koji će osiguravati pristup Internetu, služiti kao čitaonica te mjesto održavanja brojnih edukativnih programa. **Spasimo Lastovo** je lastovska udruga koja ima ideju unapređenja ekološke edukacije lokalnog stanovništva i turista koji dolaze na otok...

PUT PREMA ODRŽIVOSTI

Ideja o potrebi očuvanja prirodnih ljepota postaje sve raširenija pojava u Hrvatskoj, ekologija postaje neizostavna tema, a koncept održivosti gotovo svakodnevni dio političke retorike. Međutim, ono najčešće i ostaje retorika bez stvarnog sadržaja i poštivanja svih zastupanih koncepata. A jedan od osnovnih je **uključivanje javnosti u procese odlučivanja**. Lokalna zajednica, slijedom svoje **tradicije tisućljetnog upravljanja** vlastitim prostorom, ima i najbolje razumijevanje prostora i svih odnosa unutar njega. To se posebno odnosi na **male otočne zajednice** koje su zadržale duh suživota s prirodom... Međutim, još uvijek se slijedi zastarjela logika po kojoj lokalno stanovništvo ne zna vrijednost bogatstva u kojem živi i da kao takvo ne može sudjelovati upravljanjem svojim (zaštićenim) područjima. Takvim projektima stvara se **otuđenje između ljudi i prirode** koju bi trebali štiti. Područje vanjskih dalmatinskih otoka, po svim svojim prirodnim i kulturnim vrijednostima, jedno je od najznačajnijih mediteranskih oaza. Očuvanje tih bogatstava jedan je od osnovnih ciljeva ovog projekta, međutim, samo takvo očuvanje koje jamči uključivanje i dobrobit za lokalno stanovništvo. Upravo zato se iniciraju pilot-projekti kojima se animira stanovništvo na obavljanje aktivnosti kojima se čuva priroda i promiče održivi razvoj. Njima se potiče uključivanje mladih ljudi da, koristeći tradicionalna znanja i kulturno nasljeđe, razvijaju nove, inventivne projekte. Nastavak tradicije kroz novi život osnova je za ostvarenje takvih ideja...

Autorica: Marina Radić / Izvor: Alternatura - www.alternatura.hr

PLOVIDBA LIBURNE PREGLED AKTIVNOSTI NA PROJEKTIMA UDRUGE

U drugom broju SOVE predstavili smo Vam projekte udruge EKO LIBURNIA - u ovome broju predstavljamo dovršene aktivnosti na našim projektima u razdoblju od listopada 2005. godine do siječnja 2006. godine.

Rapina

PROJEKT UVOĐENJA I PROVEDBE MODELA ODRŽIVOG RURALNOG RAZVOJA U PRIMORSKO-GORANSKOJ ŽUPANIJI TEMELJENOG NA CERTIFICIRANOM "ZELENOM" PODUZETNIŠTVU

ODRŽAVANJE TRI PODREGIONALNE STRUČNE RADIONICE O ODRŽIVOM RAZVOJU TEMELJENOG NA "ZELENOM" PODUZETNIŠTVU:

- PRIMORJE: **Rijeka, 11. listopada 2005. godine** – u provedbu projekta uključile su se primorske općine/gradovi: Klana, Mošćenička Draga, Novi Vinodolski, Rijeka i Vinodolska (sa sjedištem u Bribiru).
- GORSKI KOTAR: **Skrad, 12. listopada 2005. godine** – u provedbu projekta uključile su se goranske općine/gradovi: Fužine, Delnice, Mrkopalj, Skrad i Vrbovsko.
- OTOCI: **Krk, 26. listopada 2005. godine** - u provedbu projekta uključile su se otočne općine/gradovi: Krk, Mali Lošinj, Rab i Vrbnik te Punat ili Baška.

ODRŽAVANJE OPĆINSKIH/GRADSKIH STRUČNIH RADIONICA O ODRŽIVOM RAZVOJU / ISPITIVANJE PODUZETNIČKOG POTENCIJALA:

- GRAD RIJEKA: **Rijeka, 15. studeni 2005. godine;**
- OPĆINA SKRAD: **Skrad, 19. siječnja 2006. godine;**
- GRAD DELNICE: **Delnice, 24. siječnja 2006. godine;**
- OPĆINA KLANA: **Klana, 25. siječnja 2006. godine;** i
- GRAD VRBOVSKO: **Vrbovsko, 31. siječnja 2006. godine.**

Preostalih deset gradskih/općinskih stručnih radionica, uključujući ispitivanje poduzetničkog potencijala lokalnog stanovništva, održat će se u razdoblju od veljače do travnja 2006. godine.

SIMOCA

Setting up and Implementation of sustainable and Multifunctional rural development model based on Organic Competitive Agriculture

IZRADA I PROVEDBA ODRŽIVOG I MULTIFUNKCIONALNOG MODELA RURALNOG RAZVOJA TEMELJENOG NA EKOLOŠKOJ POLJOPRIVREDI

Kako smo vas već izvjestili Eko Liburnia je kao hrvatski partner na projektu u razdoblju od listopada 2005 - siječnja 2006. godine trebala završiti svoj dio praktične provedbe projekta, što uključuje:

- izradu detaljne socio-ekonomske, okolišne i poljoprivredne **analize Primorsko-goranske županije** na engleskom jeziku prema temeljnim vodiljama SIMOCA modela koji je u skladu s novom Općom poljoprivrednom politikom Europske unije, a razvili su ga za potrebe projekta znanstvenici Sveučilišta u Bariju i Anconi;
- u suradnji s regionalnom razvojnom agencijom PORIN i Primorsko-goranskom županijom pokrenuti hrvatski dio zajedničkog projektnog **dokumentacijskog centra** na Internetu (forum);

Provedba ovih aktivnosti (nažalost) stoji u mjestu jer u siječnju 2006. godine **JOŠ UVIJEK ČEKAMO ODGOVORE** naših potencijalnih sponzora. Podsjećamo da se udruga za sufinansiranje ovoga projekta javila na dva **javna natječaja** za financiranje projekata udruga u 2005. godini: natječaj **Primorsko-goranske županije** (prijavljeno 30. rujna 2004. godine) te natječaj **Ministarstva kulture** (prijavljeno 15. rujna 2004. godine). Eko Liburnia je putem ovih natječaja tražila pokrivanje preostalih 20.000,00 € (50% iz državnog, a 50% iz županijskog proračuna).

KREPAT MA NE MOLAT!

**SuDNet
- Mreža za
održivi razvoj**

**EKO LIBURNIA RIJEKA, HRVATSKA
&
EKO-AGRO OHRID, MAKEDONIJA
&
EKOPOT TUZLA, BOSNA I HERCEGOVINA**

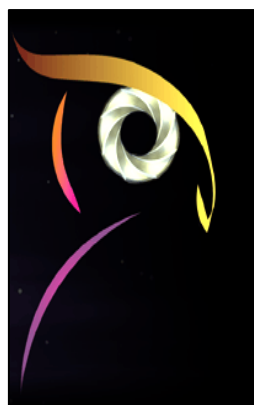
FORMULACIJA NOVE ZAJEDNIČKE STRATEGIJE LOKALNOG ODRŽIVOG RAZVOJA (LOKALNE AGENDE 21) PUTEV UMREŽAVANJA I RAZMJENE ISKUSTAVA IZMEĐU NVO-A I OSTALIH DIONIKA ODRŽIVOG RAZVOJA IZ RAZLIČITIH ZEMALJA S NAGLASKOM NA RAZVOJ "ZELENOG" PODUZETNIŠTVA

Projekt "SuDNet - Mreža za održivi razvoj" u razdoblju od srpnja 2004. do rujna 2005. godine zajednički su provodile tri partnerske organizacije: EKO LIBURNIA (HR) - vodeći partner, EKO-AGRO OHRID (MK) i EKOPOT (BIH). Projekt i njegovi rezultati predstavljeni su tijekom **REC/Europe Aid Regionalnog seminara** o održivom razvoju zapadnog Balkana, održanom u hotel "Saraj" u **Sarajevu** od **21-22. studenog 2005. godine**. Presentaciju projekta sa seminara u Sarajevu te **završno projektno izvješće** na engleskom jeziku zainteresirani mogu dobiti na CD-u ili putem elektronske pošte.

Grad Sarajevo

Tijekom 2006. godine, kao jedan od SuDNet rezultata, Grad Krk te općine Ohrid i Gradačac će **zajednički potpisati Povelju europskih gradova i mjesta o održivosti** (Olboršku povelju) te tako simbolično započeti aktivnosti na donošenju svojih Lokalnih Agendi 21.

SUCCESS

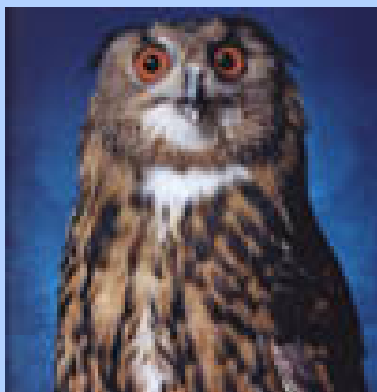
**NAJAVA
AKTIVNOSTI**

veljača - travanj 2006.

- Županijska radionica o praktičnoj primjeni načela Arhuške konvencije (veljača 2006);
- Gradske/općinske stručne radionice o praktičnoj primjeni načela Arhuške konvencije (ožujak - lipanj 2006);
- SOVA br. 4 : tema zaštita zraka (veljača - travanj 2006).

Projekt SUCCESS sufinanciran je sredstvima Delegacije Europske komisije u Republici Hrvatskoj (Nacionalni program CARDS 2003)

SOVA

TROMJESEČNO GLASILO PROJEKTA
SUCCESS/USPJEH

Godina II, Broj 3

studenj 2005 – siječanj 2006

EKO LIBURNIA®

348 08486284

Udruga za razvitak eko-turizma,
ekološke poljoprivrede i
zaštite okoliša

1996 – 2006

Članica IFOAM-a

Jelačićev trg 1/III, 51000 Rijeka

Tel: 051 331184 ; Fax: 051 212074

e-mail: eko-liburnia@ri.t-com.hr

<http://www.eko-liburnia.hr>

Žiro-račun: 2340009-1117016693 PBZ d.d.

Reg.br.: 08000036 ; MB: 1190610

Eko Liburnia je nevladina, neprofitna i izvanstranačka organizacija (udruga) za promicanje održivog razvitka putem eko-turizma, ekološke poljoprivrede i zaštite okoliša, osnovana u Rijeci prije **deset godina** - dana 21. veljače 1996. godine.

Svrha osnivanja: Očuvanje, zaštita i ekološki prihvatljivo gospodarenje prirodnom, kulturnom i povijesnom baštinom Liburnije i Hrvatske, što je **preduvjet uravnoteženom i održivom razvitku**.

Temeljni ciljevi:

- ♦ Ostvarivanje uvjeta koji će omogućiti **očuvanje tradicije i običaja, zaštitu prirodnih i kulturno-povijesnih vrijednosti** te razvitak **ekološki i socijalno prihvatljivih** gospodarskih djelatnosti koje će lokalnom stanovništvu osigurati **opstanak, kvalitetan život te pravo na autohtonost i specifičnosti**;
- ♦ **Interesno i solidarno okupljanje pravnih osoba i građana** uključenih u djelatnosti eko-turizma, ekološke poljoprivrede i zaštite okoliša.

Treći broj SOVE zajednički su pripremili Andrija, Tomislav i Ranko,
za elektronsku verziju odgovoran je Pio,
a za distribuciju tiskane verzije zadužene su Sanja i Kristina.

Projekt SUCCESS sufinanciran je sredstvima Delegacije Europske komisije u Republici Hrvatskoj (Nacionalni program CARDS 2003)